

ga prava. Vsekako pa moramo dobiti vsaj popolnopravno zgodovino Slovencev, ki naj dožene tudi to, kar se da še dognati iz časov po kmečkih uporih, iz katerih nam je ohranjenih dovolj listinskih prič glede slovenskega običajnega prava. Retrospektivno posmatranje tega in onega gradiva nam bo omogočevalo odkriti vse tiste vplive tujerodnih prav, ki so odvajali Slovence od praslovanskega skupnega prava. Vse to so problemi, ki spadajo v okvir programatičnih izjav nemških slavistov, a nič manj ne — slovanskih znanstvenikov. Da se popolnoma objektivno raziščejo in razbistrijo, bo treba pač napora več generacij znanstvenikov. Naj bi slovenski znanstveniki pri tem delu ne zaostajali — za nemškimi.

Dr. Josip Šilović — sedemdesetletnik.

Ne sme ostati neopaženo v našem pravniškem svetu, da je dovršil dr. Josip Šilović dne 8. septembra t. l. svoje 70. leto življenja.

Ta izredni mož je sin kršnega hrvatskega Primorja. Narodil se je 8. septembra 1858 v Praputnjaku. Oče mu je bil gozdni delavec, ki se je moral vsled bede izseliti v Ameriko. Tam najde pri gradnji železnice nesrečno smrt. Josip je imel takrat 12 let, pa je moral zamenjati knjige za motiko in služiti si kruh na železniški progi Reka—Zagreb. Mati sama ni mogla utešiti gladu štirim nedoraslim otrokom. Ali darovitost mladega Josipa je spoznal domači župnik v Bakru Vinko Stiglic in ga spravil v gimnazijo v Senju. Tu je, še sam deček, poučeval škofovega nečaka in opravljal tudi cerkveniške posle v kapeli sv. Ambroža, da si je prislužil stanovanje in hrano. Ko pa je bil škof Sonjić upokojen, usahne ta pomoč in mladi Šilović gre v Zagreb, da nadaljuje študije. Z instrukcijami si je pridobil toliko, da je mogel gimnazij skončati — z odličnim uspehom.

Rad bi bil šel študirat medicino, a prošnja za deželno ustanovo v to svrhu ni uspela. Učil se je prava, postal doctor iuris leta 1884, vstopil pri sodišču, prišel v službo k vladi, kjer je dobil precej

prilike potovati. Če je imel prostega časa, je rad zbiral preprosto ljudstvo okoli sebe in ga učil čitati in pisati.

V znanstvu se je obrnil h kriminalni pravni stroki. L. 1886 in 1887 je študiral na Dunaju, v Lipsiji, Bologni in Neaplu. Poslušal je Bindinga, Wundta in bil zlasti marljiv učenec pl. Liszta, ki se ga je tudi še v poznejši dobi prav rad prijateljski spominjal. Leta 1890 se je Šilović habilitiral v Zagrebu za docenta kazenskega prava, a leta 1894 je bil imenovan za rednega profesorja, najprej za stolico civilnopravdnega postopanja, ki jo je pa zamenjal 3 leta pozneje za stolico kazenskega prava, kazenskopravnega reda in filozofije prava.

Plodoviti pisatelj obogati hrvaško pravno književnost za mnogo prelepih del. Urejeval je pravni strokovni list Mjesečnik od leta 1892 do 1913 v imenu Pravniškega društva in privedel ta list, neumorno ga zalagajoč tudi sam z aktualnimi, instruktivnimi razpravami, na impozantno višino. Dne 22. februarja 1913 je bil radi zaslug za imenovano društvo izbran za njega častnega člana.

V tej dobi je izdal tudi mnogo monografij, od katerih naj omenimo vsaj nekatere: »Nužna obrana« (izšla v 2 izdajah), »Sloboda volje i kazeno pravo« (izšla tudi v 2 izdajah), »Uvjetna osuda«, »O razvoju krivnje u hrvatskom kaznenom pravu«, »Uzroci zločina«. Spisal je učbenik svojim slušateljem »Kazeno pravo«, ki je izšlo navsezadnje v 5. izdaji. Zlasti je vzbujalo veliko pozornost delo iz l. 1912 o razvoju krivde v hrvatskem kazenskem pravu: Odrlo mu je vrata v Jugoslovansko akademijo znanosti in umetnosti v Zagrebu. Delo o vzrokih zločinov, spisano v l. 1913, pa se nam zdi za kašipot v drugo, novo dobo Šilovičevega plodonosnega delovanja na karitativno-pedagoškem polju, o katerem še spregovorimo posebej.

Še prej naj se mi, Slovenci, hvaležno spominjamo moža iz njegove prve, rekli bi: čisto znanstvene dobe, predvsem radi njegove velike ljubezni do nas: Otvarjal je na široko predale Mjesečnika tudi nam, da smo mogli tu tudi razprave v slovenščini priobčevati, pomagal je dalje širokogrudno pri habilitacijah slovenskim docentom na zagrebškem vseučilišču in slednjič je rad hodil med Slovence predavat in z živo besedo naš pravniški živelj krepit. Po dvakrat je predaval (l. 1911, 1912) v Ljubljani in v Gorici, po enkrat pa v Trstu in v Puli. Predmeti predavanj so bili: »Pijanstvo i zlo-

čin«, »Uslovna osuda« in »Hrvatski pravni spomenici«. Zadnje navedeno predavanje je v Ljubljani in Gorici pričelo z ilirsko pesmijo:

Slavjani, Slavjani,
Vi narodâ sluge,
Vi čuvari carstva,
a drugovi tuge —;

Tudji Vi robovi,
Tudji vi vojaci, —
Gdje su Vaša prava?
Gdje su vam barjaci?»

Da policija teh predavanj s prozornimi aluzijami na srčno željeno narodno samostojnost ni zabranila — je bil pač čuden slučaj...

Prišla je svetovna vojna! Kriminalist in filozof Šilović je rodil že prej sociologa Šilovića, ta pa sedaj v najbednejših časih naroda — velikega filantropa Šilovića! Iz lastne mladosti je le predobro poznal bedo, ljubil je vsekdar svoj narod, osobito pa trpeče preprosto ljudstvo, z vsem žarom svojega primorskega srca: Že l. 1914 je zasnoval dve ligi za zaščito rodbin in za zaščito mladeži mobiliziranih in v vojni umrlih vojakov. Iz teh se razvije kmalu »Narodna zaščita« kot zveza vseh hrvatskih karitativnih društev. Od leta 1914 dalje izdaja »Narodna zaščita« svoje društveno glasilo, seveda — pod uredništvom Šilovića. Od navedenega leta pa do l. 1924 je poklonila »Narodna zaščita« nabrano vsoto blizu 25 milijonov dinarjev v podporo potrebnim in rešila preko 62.000 dece od glada in moralne propasti! Ves čas odtlej do danes je bil in je še predsednik »Narodne zaštite« — on sam!

Šilović je bil duševni vodja zakonodaje Hrvatske in Slavonije. Njegovi so osnutki zlasti zakona o dečjih domih z dne 11. januarja 1918 in naredbe o kaznovanju in zaščiti mladeži od 13. decembra 1918. V novi državi je zasnoval uredbo od 5. februarja 1919 o posebnih oddelkih za zaščito dece in mladeži; njegov je bil načrt za zakon z dne 28. februarja 1922 o zaščiti dece in mladeži. Razen tega je sodeloval (od l. 1924 dalje kot upokojen vseučiliški profesor) pri kazenskopravni zakonodaji kot redni član zakonodajnega sveta ministrstva pravde v Beogradu, kakor tudi pri nekih drugih osnutkih, n. pr. glede pomorskega prava. Red sv. Save I. razreda je bil seveda le majhno plačilo za ves njegov trud v prid novi naši domovini.

Mož nosi svojih sedem križev čudovito lahko! Pozna ga širni slovenski svet izza naših pravniških kongresov. Ves je kipeče življenje, neumoren, vnet za delo, vedno pripravljen pomagati, pa

bodisi kjerkoli z besedo in z dejanji. Občudovanja vrednemu možu znanstva in dobrotvornosti, ki spaja vse vrline velikega uma z vrlinami zlatega srca, želimo tudi slovenski pravniki: Bog ga živi in ohrani v vsej njegovi svežosti še mnogo mnogo let v ponos naši lepi domovini, v korist zlasti naši bedni deci!

Dr. M. D.

Pregled socialnopolitične uprave v Sloveniji.¹⁾

Dr. France Goršič.

A.) Historični pregled.

Radi posebnih gospodarskih razmer, ki jih je povzročila vojna, se je bila še avstrijska država končno le spametovala, da je z razglasom z dne 27. decembra 1917. l. ustanovila posebno ministrstvo za socialno politiko, ki je začelo poslovati s 1. januarjem 1918. l. v glavnem s področjem za zaščito mladine, zaščito vojnih poškodovancev in svojcev padlih vojakov, socialno zavarovanje (brez rudarskih bratovskih skladnic ter nameščencev v državnih obratih in pri zasebnih železnicah), za obrtno delovno pravo in varstvo delavcev, posredovanje dela, skrb za brezposelne in zaščito izseljencev, za stanovanjstvo in sodelovanje v socialnopolitičnih stvareh splošnega in načelnega značaja. Enaki nagibi, a tudi že sama zveznost z napravami, ki so bile pred preobratom, so predsedništvo narodnega veća v Zagrebu kot takratno vrhovno državno oblastvo napotili, da je hkrati z imenovanjem prve narodne vlade za Slovenijo ustanovilo v Ljubljani tudi poverjenišтво za socialno skrb (razglas Narodne vlade z dne 31. oktobra 1918. l.), ki je začelo poslovati takoj in ne da bi bilo počakalo osnutja ministrstva socialne politike pri osrednji vladi. To ministrstvo je bilo ustanovljeno šele z ukazom z dne 7. decembra 1918. l. Uredba o ustroju ministrstva socialne politike pa je bila izdana stoprv dne 5. aprila 1921. l. ter je bila na to po § 130. ustave po zakonodavnem odboru narodne skupščine uzakonjena (dne 9. aprila 1922. l. št. 539).

Področje poverjenišтва za socialno skrb, kakor si ga je poverjenišтво v svoji naredbi z dne 6. novembra 1918. l. samo določilo, je obsegalo zaščito mladine, zaščito vojnih poškodovancev, socialno zavarovanje

¹⁾ Objava tega spisa po stanju z dne 31. marca 1927. l. se je zaradi obilnega gradiva zakasnila.